

Ochrana přírody

ročník 76 číslo 1 2021

Kulérová příloha

Zprávy / Aktuality / Oznámení

Chráněná území představují pro četné ohrožené druhy savců poslední útočiště

O tom, že územní ochrana patří mezi nejen tradiční, ale i nejvýznamnější přístupy péče o přírodní dědictví, nemusíme čtenáře našeho časopisu přesvědčovat. Od začátku 19. století, kdy vznikly první plochy čistě se zámyslem zachování přírody, poskytuje vhodné podmínky i pro cílové druhy planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a dalších organismů, kupř. hub. V obdobných případech se tak cíle územní a druhové ochrany prolínají. Neměli bychom v této souvislosti opomenout, že se plocha oficiálně vyhlášených chráněných území na naší planetě od začátku 70. let 20. století zčtyřnásobila.

Rozšíření přizpůsobivé pumy (*Puma concolor*) sahající od Kanady po Chile se významně nezmenšuje.
Foto Jan Plesník

Po příjezdu Evropanů se jak areál rozšíření, tak početnost velkého klokana tasmanického (*Macropus giganteus tasmanensis*) do 70. let 20. století zmenšily o 90%. Nicméně od začátku tisíciletí se jeho abundance zvyšuje. Foto Jan Plesník

Vyhodnotit, do jaké míry pomáhají národní parky, přírodní rezervace a další chráněná území udržovat ubývající druhy, se pokusila se svými spolupracovníky Michaela Pacificiová z Římské univerzity (*Conserv. Lett.*, 13, e12748, 2020). Za modelovou skupinu si badatelé zvolili suchozemské savce jednak proto, že jde o poměrně dobře prozkoumaný taxon, jednak uvedení obratlovci bývají vystaveni silnému tlaku lidské civilizace. U 237 druhů určili, do jaké míry se v 70. letech 20. století a v současnosti překrývaly jejich areály rozšíření s chráněnými územími. Padesátiletý časový úsek je dostatečný k tomu, aby zachytil změny v prostorovém rozšíření druhu, které jsou důsledkem působení člověka na přírodu. V analýze byly zastoupeny všechny hlavní řády zmiňovaných živočichů a biogeografické oblasti s výjimkou Palearktidy,

pro ni byla k dispozici data u nižšího počtu druhů. Je tedy zřejmé, že se uvedená studie nezabývá účinností chráněných území z hlediska zachování cílových druhů.

I přes vzrůstající podíl areálu rozšíření v chráněných územích docházelo u 62 % hodnocených savčích druhů k jeho zmenšení. Přitom u 94 % druhů se tento ukazatel zřetelně zvýšil a v případě 79 % druhů se za poslední půlstoletí zdvojnásobil, přičemž 10 % druhů, pro něž byla analýza provedena, má většinu současného areálu rozšíření začleněnou do různých typů územní ochrany. Uvedená zákonitost platí zejména pro Sundské ostrovy a střední a východní Afriku, kde mnoho taxonů charismatických savců dnes přežívá téměř výlučně v chráněných územích. Zmiňovaný nárůst byl jen z menší části vyvolán rozšiřováním

V současnosti čítá početnost původní populace buvolce hiroly (*Beatragus hunteri*) na hranicích mezi Somálskem a Keňou 325 jedinců. V důsledku nemocí, pytláctví a zarůstání prostředí stromy žijí pouze na 5 % původního areálu. V keňském národním parku Východní Tsavo, odkud je náš snímek, vznikla záložní populace tvořená 60–70 zvířaty. Foto Jan Plesník

chráněných území. Ukázalo se totiž, že u poloviny studovaných taxonů způsobilo zvýšení jejich podílu areálu rozšíření pod územní ochranou vysloveně zmenšení osídlené plochy mimo chráněná území.

Pokud chráněná území skutečně dobře fungují, dokážou pomáhat i predátorům vytvářejícím rozsáhlé domovské okrsky (území, v němž jediný, pár nebo skupina jedinců získávají potravu a další zdroje, rozmnožují se nebo využívají jako úkryt a v němž probíhají jejich běžné aktivity). Přestože se areál rozšíření tygra (*Panthera tigris*) od roku 1970 zmenšil o katastrofálních 82 %, početnost této majestátní šelmy v národním parku Rádžíva Gándhího v jihozápadní Indii, známém i pod názvem národní park Nagarhole, se díky úsilí o udržení odpovídajících populačních hustot jeho kořisti zčtyřnásobila. Nejinak je tomu v případě jihoafrických populací lva (*Panthera leo*), jejichž abundance se od roku 1993 navýšila o 12 %, zatímco v globálním měřítku lvů ubylo o plných 43 %. Vrcholem se v tomto ohledu stal dobře financovaný sloní park Tembe zřízený v roce 1983 na ochranu slonů afrických (*Loxodonta africana*) migrujících mezi východem Jihoafrické republiky a Mozambikem, kde stav ikonické kočkovité šelmy vzrostl za stejné období 14x.

úbytek některých savců. Autoři proto zdůrazňují, že by měla být určena a přednostně podpořena chráněná území, která nejenže zajišťují přežití mizejících savčích druhů, ale současně umožňují jejich rozšíření a tím i opětovně osídlení vhodných biotopů mimo chráněná území.

Jan Plesník

Povodeň na Tachovských vodopádech

Když jsem počátkem loňského června odevzdával článek o pěnovcových vodopádech Českého ráje do Ochrany přírody č. 4/2020, netušil jsem, jakého obratu se téměř vzápětí dočkají Tachovské vodopády. Událost ze 14. června ukázala, že klimatické změny mají ještě další, bohužel fatálnější dopad na existenci tohoto typu vodopádů. Jsou ohroženy nejen stále se zmenšujícími průtoky na malých pramenných vodotečích, jak je uvedeno v prvním článku, ale ještě víc mimořádně velkými průtoky při extrémních srážkových epizodách, jejichž frekvence na našem území v důsledku klimatických změn stále stoupá.

Povodeň na Tachovském potoce

Čtrnáctého června 2020 mezi 12.20 a 12.50 došlo v Českém ráji k extrémní srážkové události. Nejbližší srážkoměrná stanice v Turnově

Stav Tachovského vodopádu po povodni. Černě označené jsou plochy a linie, kde došlo k eroznímu odlámání největších kusů pěnovce, dole volné úlomky pěnovce (tečkované skryté části). Dobře patrné je téměř celoplošné erozní obroušení skoro celé vodopádové stěny, zbavené vegetace. Foto Vlastimil Pilous

naměřila během půl hodiny téměř 24 mm srážek, podle následků však lze předpokládat, že právě v prostoru Troskovic to bylo ještě podstatně víc, snad i násobně. Mimořádně velké rozdily v úhrnu srážek na vzdálenost pouhých jednotek kilometrů, nebo dokonce i jen stovek metrů, jsou při podobných událostech známou skutečností. Tato zdánlivě lokální záležitost by nestála za tolik pozornosti, kdyby Tachovské vodopády nepatřily z hlediska typologického i genetického mezi naše nejvýznamnější a možno říci nejcennější přírodní lokality.

Hladina Tachovského potoka se v rokli s vodopády zvedla v závislosti na šířce dna o 1–2 m. Už propustek silničky v Tachově, vsi nad vodopády, který je po většinu roku suchý, nestačil (mohl se i ucpat) a přes vozovku tekla 6–7 m široký proud.

Dopady povodně na pěnovcové vodopády

Zdánlivě bychom se mohli domnívat, že povodňové přívaly mohou suplovat zvýšené průtoky tavných vod, které mají na vodopády sanitární účinek a na jejichž současnou absenci upozorňuji v předchozím článku. Případ Tachovských vodopádů však ukázal, že je tomu přesně naopak. Mezi průtokem tavných vod malých svahových toků s plošně omezeným povodím (v případě Tachovského potoka nad vodopády zhruba 27 ha) a extrémními srážkovými událostmi je řádový rozdíl. V našich klimatických podmínkách (např. na rozdíl od subaridních oblastí) má rychlost tání sněhu až na úplné výjimky své limity, a u tak malých toků se hladina zvyšuje jen v řádu centimetrů, optimálně k šetrnému odstranění listů, tenkých větví a klacků. Přívalové proudy, kdy se hladina zvedá o celé desítky centimetrů až jednotkové metry, mají kinetickou energii řádově jinou a dokážou unášet i silné větve a části kmenů, jejichž nárazy a úderky jsou pro křehký subrecentně-recentní pěnovec velmi nebezpečné. V případě Tachovského potoka k tomu přistupuje další, ještě nebezpečnější faktor. Svahové sedimenty (koluvium) v jeho povodí nad vodopády obsahují rozměrnější úlomky pískovce a hlavně čediče, rozvlečené ze zvětralín na úpatí vulkanického skalního výchozu Trosek i níže do svahů. Takové úlomky dokážou povodňové přívaly vzhledem k velkému sklonu toku bez problémů transportovat celé stovky metrů, a právě ty způsobily svou údernou silou největší škody na zdejších pěnovcích.

Prostřední Tachovský vodopád s výrazným povodňovým výmolem (vývařístěm) na úpatí a bariérou naplavených silných větví těsně nad skalním mostem, která ho nejspíše ochránila před možnou destrukcí. Foto Vlastimil Pilous

Detail ze spodního Tachovského vodopádu. V pískovcovém žlabu zůstal jen malý zbytek pěnovce. Vpravo je černou linií vyznačená původní výška pěnovcové výstelky. Vlevo (bíle) zbyla jen slabá pěnovcová kůra, zbytek pěnovcové masy ve žlabu byl erozí odstraněn až na pískovcové podloží. Foto Vlastimil Pilous

Pěnovcová masa hlavního Tachovského vodopádu byla těmito pevnými složkami silně narušena a poškozena. Ve spodní části vodopádu došlo k odlomení dvou velkých kusů pěnovce v pravé části (ve směru toku) a dvou menších vlevo, nad menším vchodem do jeskyně. Skoro celá plocha vodopádu byla proudem a jeho

pevnými složkami téměř souvisle erozně obroušena, což vedlo k zániku vrstvičky řas a mechorostů, které mají zásadní podíl na tvorbě pěnovce. Po stranách největšího odlomeného kusu zůstaly zachovány dvě tenké skořepiny, vyčnívající až 30 cm do úrovně bývalého povrchu, jejichž odlomení erozí či mrazem je jen

otázkou času. V odlomené ploše jsou patrně nově obnažené konzervy a střepy ukazující, že v minulých decenniích zde muselo srážení pěnovce postupovat relativně rychle, s čímž je ale vzhledem k minule popsáným následkům klimatických změn nyní konec, nebo alespoň dojde k jeho zásadnímu zpomalení. Naopak vzhledem k narušení původního, zaobleného a kompaktního povrchu vodopádové stěny s rostlinnými organismy, který do určité míry omezuje prosakování vody dovnitř pěnovcového tělesa, lze předpokládat urychlené mrazové trhání horniny, nemluvě o další urychlené destrukci při případných dalších povodňových přívalech (které zde soudě podle stavu vodopádu v minulosti přinejmenším řadu desetiletí nebyly). Podle nejhoršího scénáře může být proto tato událost začátkem zániku vodopádu v dnešní podobě.

Změna nastala i u prostředního vodopádu se skalním mostem, u kterého vymlel přívál na úpatí téměř 1 m hluboké vývařiště a zničil úpatní část pěnovcového kuželu na úpatí stěny. Výška skalního mostu se tím sice zvýšila, ale současně to upozornilo na nebezpečí možnosti jeho zániku v důsledku podobných přívalů. Na skalních blocích a jednom stromu několik metrů nad vodopádem se našťestí vytvořila velká bariéra z unášených větví a kmenů a nelze vyloučit, že most zachránila. Kdyby vznikla přímo v otvoru nad mostem, jeho tenká klenba mohla být snadno prolomena.

Zásadním způsobem se projevil přívál i na nejspodnějším vodopádovém stupni, který je z velké části pouze úklonného typu. Některé jeho partie představují pískovcový žlab, který byl místy vystlán jen okolo 30 cm mocnou vrstvou pěnovce. Ta byla z velké části nebo i zcela vymleta až na pískovcové podloží. Téměř bez poškození z přívalu vyšla jen svislá stěna na spodní části tohoto stupně, přes kterou voda přetékala parabolickým obloukem bez kontaktu s podložím.

Porovnání s Veseckým Plakánkem

Zajímavé srovnání nabízí pěnovcový vodopád ve Veseckém Plakánku, kde povodňový průtok nebyl zdaleka tak velký. Poškození je zde patrné na jediné plošce, velké řádově jen dm², na úpatí nejvyšší svislé části, kam dopadala voda nejsilnějšího ramene. Zásadní je, že vedle úplného očištění od organických zbytků zde nedošlo k destrukci mechové a řasové

1 / 2021 Ochrana přírody

vegetace. Podle situace v celém údolí je zřejmé, že zde byl úhrn srážek celkově menší než v okolí Troskovic, ale rozhodující rozdíl je v tom, že vodopád je napájen pouze jediným pramenem. Povrchový stok z výše položených svahů se zde našťestí omezuje řádově na pouhé ary.

Hrozba do budoucna i jinde

Povodeň u Tachovských vodopádů ukazuje, že podobné reliéfové mikrotvary jsou ohroženy v důsledku klimatických změn ještě ničivějšími faktory, než jaké ukazoval první článek. Na rozdíl od tam popsáných umělých sanitárních opatření, kterými je možné tyto tvary ochránit, však nelze extrémním přívalům zabránit. Můžeme tak být bohužel svědky zanikání unikátních reliéfových forem v relativně krátké době z příčin, za které si bohužel můžeme sami. Současně se jedná o varování, jaký osud může potkat jediné naše další podobné lokality v Císařské roklí a Kodě v Českém krasu, které mají navíc i vysokou estetickou hodnotu.

Vlastimil Pilous

Přenosná rakovina tváře d'ábly medvědovitě zřejmě nevyhubí

I přes zvýšenou pozornost věnovanou v důsledku pandemie nemoci covid-19 chorobám volně žijících živočichů mezi širokou i odbor-

Dábel medvědovitý původně upřednostňoval v Tasmánii otevřenou krajinu, do horských lesů jej vytlačil až člověk. Foto Jan Plesník

nou veřejností téměř zapadly novější informace o vývoji jiné rychle se šířící infekce – nádorového onemocnění tváře (DFDT), vyskytující se u známého dravého vačnatce d'ábla medvědovitého (*Sarcophilus harrisi*).

Choroba, zjištěná u d'áblů poprvé v roce 1996, se projevuje vznikem velkých nádorů na tváři, zejména u tlamy a čenichu, ale i na krku, které d'áblu znemožní přijímat potravu. Bolestivá smrt tak nastává nejdéle do tří měsíců vyhladověním zvířete. Mezi d'ábly se onemocnění šíří vzájemnými rvačkami o potravu, prostor či o samice. Rakovinné buňky se totiž uchycují v ranách způsobených kousáním a začnou se nekontrolovaně množit. Genetický rozbor prokázal, že se jedná o zmutovaný klon d'áblových buněk, původně vzniklý až v posledním desetiletí 20. století u jediné samice. O drastických důsledcích nemoci na masožravého vačnatce vypovídá skutečnost, že v oblastech Tasmánie s výskytem infekce poklesla jeho početnost v průměru o 77 % a že DFDT byla zaznamenána na 80 % areálu rozšíření druhu před vypuknutím této epidemie. Experti tehdy varovali, že pokud se nepodaří šíření onemocnění zabránit, vymizí d'ábel úplně do 15–25 let.

V roce 2015 se ale prokázalo, že se u některých tasmánských čertů vyvinula proti DFDT

Největší v současnosti žijící dravý vačnatec d'ábel medvědovitý (Sarcophilus harrisi) dosahuje délky 50–80 cm a hmotnosti 4,5–12 kg. Foto Jan Plesník

odolnost, a to jak u jednotlivých zvířat, tak celých skupin. Určité geny totiž umožňují zmiňovaným tasmánským vačnatcům, aby jejich imunitní soustava začala rozpoznávat rakovinné buňky jako cizí a nebezpečné stejně jako patogenní organismy a odpovídajícím způsobem se jim brání (Lazenby *et al.* 2018, Hogg *et al.* 2019, český přehled Plesník 2018).

Co ještě ukázala molekulární genetika

Nový pohled na dynamiku DFDT přinesl rozbor 648 vzorků nádorů, shromážděných v letech 2003–2018. Ukázalo se, že se v nich vyskytovalo celkem pět typů úplně specifické genetické informace (genomu). Pouze tři z nich ale byly mezi d'ábly postiženými přenosnou rakovinou tváře běžně rozšířené. Na druhou stranu někteří jedinci se stali nositeli hned několika typů současně. Uvedená zákonitost proto může významně ztížit vývoj očkovací látky proti této infekční rakovině (Kwon *et al.* 2020).

Aby mohli usuzovat na šíření rakovinných buněk mezi d'ábly, vědci sledovali rozdíl v genetické struktuře nádorů: použili tak postup rutinně aplikovaný při monitorování virů včetně viru SARS-COV-2 způsobujícího nemoc covid-19. Analýze podrobili 51 tumorů d'áblů

1 / 2021 Ochrana přírody

Pomohla i změna chování zvířat

Dalšímu poznatku o d'áblech a přenosné rakovině tváře vědcům napomohla soudobá technika. Celkem 22 d'áblů neslo na sobě šest měsíců vysílačky informující o tom, že se sledovaný exemplář dostává do úzkého kontaktu s jiným.

Telemetrie odhalila, že se infikovaný jedinec, byl dominantní a agresivní, sám stáhl od ostatních, pokud také onemocněli DFDT. Taková zvířata proto mohou působit jako superpřenašeči jen na začátku říje, což má významný dopad na dynamiku choroby (Hamilton *et al.* 2020).

Jak na novou situaci zareaguje ochrana přírody

Současný stav populace d'ábla medvědovitého, čítající na 15 000 exemplářů, vede odborníky k názoru, že pozoruhodnému savčímu predátoru úplné vymizení (extinkce) již s velkou pravděpodobností nehrozí (Pennisi 2020). Současně ale doporučují, aby příslušné instituce zvážily další vysazování v lidské péči chovaných jedinců do volné přírody. Mísení zvířat z lidské péče, která nikdy nebyla vystavena uvedené infekční nemoci, a d'áblů z volně žijící populace, by totiž mohlo vyvolat hned dva problémy. Zvýšením počtu k nemoci vnímavých jedinců by došlo k nárůstu reprodukčního čísla v celé populaci, jelikož by vzrostlo množství kontaktů mezi zvířaty a tím i přenos infekce, a současně by se omezila probíhající genetická adaptace proti DFDT, protože u d'áblů ze zajetí se nevyvinula odolnost proti chorobě. Zásahy, jako je zmiňovaná repatriace či posilování populací, by se proto měly uskutečnit pouze tehdy, jestliže vědecké důkazy prokážou, že je jejich přínos větší než obnova populace přírodním výběrem

Jan Plesník

Český svaz ochránců přírody vyhlášíje Rok vážek a nabízí finanční pomoc i na jejich ochranu

Český svaz ochránců přírody (ČSOP) vyhlášíje rok 2021 Rokem vážek. Během roku budou – dovolí-li koronavír – po celé České republice probíhat zajímavé aktivity, díky kterým se veřejnost dozví více o této pozoruhodné skupině hmyzu i o prostředí, ve kterém žijí. Již nyní však ČSOP nabízí finanční podporu aktivít na pomoc vážkám.

2021 Rok vážek Českého svazu ochránců přírody

Proč zrovna Rok vážek? Krom toho, že vážky jsou krásné a samy o sobě pozoruhodné, jsou i symbolem zachovalých vodních ploch a mokřadů. Míst, kterých je i přes řady politických prohlášení o nutnosti zadržování vody v krajině stále větší nedostatek. Nejen že se neobnovují dostatečně rychle, ale leckde dosud i mizí (jsou zaváženy a podobně) či jsou nevhodným hospodařením (např. intenzivní chov ryb) degradovány. Český svaz ochránců přírody by rád, aby si lidé začali mokřadů více vážit; napomáhali jejich obnově a bránili jejich zániku. Nejen jako míst, ke kterým obracíme své zraky coby k přirozené „klimatizaci“ v dobách letních veder, ale i míst plných života, plných nejrůznějších – mnohdy i velmi vzácných – rostlin a živočichů. Právě vážky, tyto létající drahokamy, jsou toho symbolem.

Český svaz ochránců přírody pečuje o řadu mokřadů, tůní a rybníků a přibližuje tato místa veřejnosti. Nabízí však také finanční pomoc dalším subjektům, které by se chtěly do ochrany (nejen) vážek zapojit. V rámci **Národního programu ČSOP Ochrana biodiverzity** mohou spolky žádat o finanční podporu jak na mapování vzácných druhů, tak na drobnější praktická opatření v terénu, mimo jiné právě třeba na obnovu tůní, které potřebují vážky pro své přežití. Ti, kteří se chtějí starat o nějaký mokřad dlouhodobě, se mohou zapojit do dalšího programu ČSOP – založit pozemkový spolek. Pozemkové spolky jsou organizace chránící cenné přírodní lokality a pečující o ně na základě vlastnického či smluvního vztahu k pozemkům. ČSOP nabízí zájemcům o založení pozemkového spolku pomoc nejen finanční, ale i metodickou, odbornou a právní. Bližší informace o obou programech ČSOP i o aktuálně vyhlášených výběrových řízeních, jejichž uzávěrka je v polovině března, najdete na webových stránkách www.csop.cz.

Vyhlášením tematického roku by ČSOP rád upozornil na ohrožení konkrétní skupiny rost-

lin či živočichů a vyzval veřejnost k zapojení do její ochrany. Očekávat během roku můžete vycházky za tajemstvím mokřadů, putovní výstavu o vážkách a jejich ochraně, „vážkařské“ soutěže i lecjaká překvapení. Sledujte aktualitu na webových stránkách www.csop.cz.

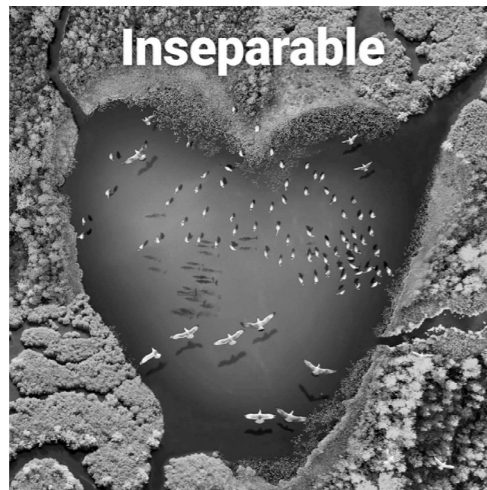
Generálním partnerem Národního programu ČSOP Ochrana biodiverzity jsou Lesy České republiky, s. p., program je dále spolufinancován Ministerstvem životního prostředí, Nadačním fondem Veolia a Nadačí Ivana Dejmla.

Bližší informace: Jan Moravec, Český svaz ochránců přírody, tel.: 777 063 340

Tisková zpráva Českého svazu ochránců přírody

Padesát let celosvětové ochrany mokřadů

Světový den mokřadů se slaví každoročně 2. února na památku podpisu mezinárodní úmluvy na ochranu mokřadů, která byla podepsána v íránském Ramsaru přesně před 50 lety.

„Mokřady patří k neohroženějším místům u nás i ve světě. Mnoho mokřadů bylo v minulosti poškozeno, odvodněno, nebo dokonce zcela zničeno. Za posledních sto let jich jen v Evropě zanikla většina. Musely ustoupit intenzivnímu zemědělství i výstavbě. Ramsarská úmluva je jednou z nejvýznamnějších mezinárodních smluv v oblasti ochrany přírody. Zároveň je jedinou, která chrání konkrétní

World Wetlands Day

2 February 2021

Wetlands and water

typ biotopu. U nás je na seznam mezinárodně významných mokřadů zapsáno čtrnáct míst,“ říká František Pelc, ředitel AOPK ČR.

Světový den mokřadů má připomenout, jak významné mokřady jsou a proč je nutné je chránit [1]. Zásadně se totiž podílejí na koloběhu vody v přírodě, pozitivně ovlivňují podnebí, zmírňují dopady klimatických změn a zároveň poskytují domov a potravu mnoha vzácným druhům rostlin a živočichů. Když zaprší, zafungují jako houba – vodu nasají, zadržují a během období sucha ji postupně uvolňují. Dokážou tak zabránit povodním nebo zmírnit jejich dopady. Bez pestré krajiny a zdravých mokřadů krajina ztrácí schopnost zadržet potřebné množství vláhy a voda krajinou rychle proteče.

Aby se podařilo vodu do krajiny vrátit, je důležitá obnova mokřadů a další opatření na podporu zadržování vody v krajině.

„Ke konci roku 2020 bylo z Operačního programu Životní prostředí poskytnuto 5,4 miliardy korun na realizaci téměř 700 projektů. S pomocí evropských peněz se tak například daří vracet vodní toky do jejich původních koryt, obnovují se slepá ramena řek i zaniklé rybníky. Budují se také rybníky nové, vytvářejí se tůně pro obojživelníky a další živočichy, na neprostupných jezích se staví rybí přechody. Stovky menších projektů byly podpořeny i z národních krajinotvorných programů,“ popisuje František Pelc.

Konkrétní příklady některých dokončených projektů ukazuje Story mapa na téma vody v krajině [2]. Připravila ji AOPK ČR a podívat se na ni můžete zde: <http://vodudokrajiny.nature.cz>.

Přehled více než dvou tisíc našich mokřadů – od těch s mezinárodním významem po mokřady lokálního charakteru – najdete na <http://mokrady.ochranaprirody.cz>.

Poznámky:

Česká republika je jedním ze 171 států dodržujících Úmluvu o mokřadech, majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva, tedy tzv. Ramsarskou úmluvu. Ta ukládá členským zemím povinnost vyhlásit na svém území alespoň jeden mokřad mezinárodního významu. Ten by měl svými přírodními hodnotami splňovat mezinárodně schválená kritéria. Stát se taktéž zavazuje ke zvýšené péči a ochraně

těchto území. V České republice je zapsáno 14 takových mokřadů. Mezi prvními byly např. Šumavská rašeliniště (1990), Třeboňské rybníky (1990), Krkonošská rašeliniště (1993) či Mokřady dolního Podyjí (1993). Více o Ramsarské úmluvě o mokřadech na <http://www.ochranaprirody.cz/mezinarodni-spoluprace/mezinarodni-umluvy/ramsarska-umluva/>.

[1] Mokřady zahrnují například slatiny, rašeliniště, pobřežní pásma rybníků, lužní lesy, nivy řek, slepá ramena, tůně, zaplavované louky či prameniště a jiné.

[2] Story mapa od společnosti Esri je multimediální aplikace pro tvorbu map s příběhem. Přehled dalších Story map a mapových aplikací, které vydala AOPK ČR, najdete zde: <https://aopkcr.maps.arcgis.com/home/gallery.html?view=grid&sortOrder=desc&sortField=modified>.

Tisková zpráva AOPK ČR

Sedmá konference K vybraným otázkám ochrany přírody a krajiny

Již tradiční společná konference AOPK ČR a ČZU, Fakulty životního prostředí, se konala 28. 1. 2021, kvůli epidemickým opatřením pouze online. Tématem letošního ročníku bylo Jak zadržet vodu v krajině. Konferenci zahájil ministr životního prostředí Richard Brabec, ředitel AOPK ČR František Pelc a děkan Fakulty životního prostředí Vladimír Bejček. Přednášeli zástupci AOPK ČR, LČR, Povodí Vltavy i Moravy, České geologické služby, pražského magistrátu, MŽP i Mze. K nejzajímavějším příspěvkům patřilo vystoupení pana Michala Hrdličky, soukromého zemědělce z Brnička, který popisoval, co pro zadržování vody na svých a pronajatých pozemcích dělá. Konferenci sledovaly tři stovky účastníků, tématu vody v krajině je věnováno i poslední loňské číslo tohoto časopisu.

Záznam konference je k dispozici na stránkách AOPK ČR a ČZU. <https://mediasite.czu.cz/Mediasite/Catalog/catalogs/aopk2021>

Karolína Šulová

Česká cena za architekturu

Mimořádnou cenu, kterou AOPK ČR uděluje v soutěži Česká cena za architekturu, získala v roce 2020 „Rozhledna na Velké Deštné“ od kanceláře Architekti.in, autorů Lukáše Svobody a Tomáše Juráka. Stojí na nejvyšší hoře Or-

lických hor ve výšce 1116 m n. m. v místě, kde se v minulosti vystřídalo několik dřevěných rozhleden. Je vysoká více než 18,5 m a tvoří ji ocelová konstrukce se schodištěm a dřevěné opláštění. Podoba rozhledny nepravidelného půdorysu odkazuje na místní podmínky, kterým dominují dva živly, déšť a vítr. Dřevěné opláštění je inspirováno deštěm unášeným větrem od bezvětří po orkán. AOPK ČR ocenila zejména respekt novostavby vůči přírodnímu prostředí včetně přiměřené výšky zohledňující dorůstání okolních stromů, užití dřeva jako přírodního materiálu pro viditelnou část konstrukce a originalitu půdorysného řešení, které zároveň umožňuje vnímat jednoduchou vertikální stavbu z dálkových pohledů. Cenu AOPK ČR udělovala již počtvrté. Právě respekt stavby k okolí Agentura ocenila i v souvislosti se stavbou rozhledny na polské straně Králického Sněžníku, která se tam naopak vůbec nehodí a to jak z hlediska vlivu na přírodu, tak na krajinné hodnoty.

Druhá v pořadí byla „Stezka nad vinohrady“ od kanceláře KEE04DESIGN, autorů Jiřího Vojtěška a Jakuba Rolečka. AOPK ČR ocenila nápaditou formu rozhledny, která pozvolna vystupuje z typické viniční krajiny jižní Moravy a umožňuje návštěvníkům plnohodnotný výhled bez nutnosti vzniku vertikální dominanty.

Dana Bartošová u medvěda, který byl v roce 2019 označen telemetrickým obojkem. Foto František Jaskula

Díky pozvolnému stoupání je Stezka nad vinohrady přístupná pro starší nebo handicapované spoluobčany, případně pro rodiny s kočárky, kterým tak zprostředkovává plnohodnotný zážitek výhledu na okolní kulturní krajinu.

V neposlední řadě zaujal „Rodinný dům v Jinončích“ od atelieru 111 architektů, autorů Jiřího Weinzettla, Barbory Weinzettlové a Veroniky Indrové, který byl vyhodnocen jako třetí v pořadí. Dům reaguje s respektem na okolní vesnickou zástavbu a citlivě kontrastuje s historickými objekty.

Jaromír Kosejk, Vladimír Mikeš

Cenu AOPK ČR letos získaly dvě výjimečné ženy a jeden státní podnik

Cena AOPK ČR se již potřetí udělovala na konferenci K vybraným otázkám naší přírody a krajiny, kterou AOPK ČR pořádá spolu s Českou zemědělskou univerzitou, Fakultou životního prostředí. Cena chce upozornit na zajímavé osobnosti či počiny, které pomáhají zlepšit stav naší přírody.

V kategorii Počin Cenu AOPK ČR získalo Povodí Moravy za některé revitalizační a renaturační projekty v povodí řek Morava a Dyje. Na Dyji, na státní hranici, se tři odstavená

Jarmila Kubíková při předávání Ceny AOPK ČR.
Foto Tomáš Růžička

ramena vrátila řece. Řeka tak získala zpět třetinu délky, o kterou v minulosti přišla. S Dyjí souvisí i další projekt v Novosedlích, kde se na více než 10 ha vytvořil lužní les. Ten bude společně s rozvlněním toku a odstraněním hráze přispívat ke zvýšení zásob vody v krajině a současně ke zlepšení situace za povodně. Významná je i podpora renaturace řeky Moravy u Štěpánova, kdy bylo odstraněno opevnění břehů a z těžkých balvanů byly vytvořeny prvky, které podporují vývoj řeky.

V kategorii Osobnost byly oceněny dvě výjimečné ženy – Jarmila Kubíková a Dana Bartošová. Doc. RNDr. Jarmila Kubíková, CSc., se mimořádně zasloužila o ochranu přírody v Praze a Středočeském kraji a o výchovu generací univerzitních studentů na katedře botaniky PřF UK. Obdivuhodné jsou i její pevné občanské postoje a publikační, ediční a organizátorská činnost. Druhá oceněná, RNDr. Dana Bartošová, se s neutuchající energií a nasazením celý svůj profesní život věnuje tomu, aby v naší krajině mohly žít velké šelmy.

Cena Agentury ochrany přírody a krajiny ČR se uděluje na základě doporučení Rady AOPK ČR. V roce 2018 získalo ocenění

Arcibiskupství pražské za šetrné lesní hospodaření na Rožmitálsku a manželé Burešovi za celoživotní přínos pro ochranu a výzkum přírody v Jeseníkách. Vloni to byla firma ZEMSPOL za šetrné zemědělské hospodaření v Moravském krasu a Petr Moucha za celoživotní práci pro naši přírodu, zejména pro ochranu lesů. Nominace pro další ročník může zaslat kdokoli do konce března.

Karolína Šůlová

Další záchranný program – tentokrát pro hořečky

Koncem roku MŽP schválilo další záchranný program, tentokrát hned pro dva taxony – pro hořeček nahořklý (*Gentianella amarella*) a hořeček drsný Sturmův (*Gentianella obtusifolia* subsp. *sturmiiana*). Oba patří u nás mezi vzácné a mizející a v červeném seznamu mezi kriticky ohrožené.

Hořeček nahořklý byl dříve lokálně považován za rozšířený druh. V současné době je evidován na 57 lokalitách, z nichž jen 23 hostí velké a středně velké populace. Hořeček drsný Sturmův byl v České republice historicky doložen na více než stovce míst. Nyní roste na pouhých devíti, na jediném z nich – národní přírodní památce Kocelovické pastviny – se hořečkům skutečně daří.

Základem záchranného programu je především nastavení a dlouhodobé udržení vhodné péče o lokality výskytu, která zahrnuje nejčastěji seč, případně pastvu v kombinaci s různou formou narušování travního porostu. Stejně tak je důležité i vhodné načasování jednotlivých aktivit.

Záchranný program přistupuje k ochraně hořeček komplexně. Kombinuje péči o lokality výskytu i o samotný druh, zahrnuje výzkum, vyhodnocování toho, zda je péče dostatečná, a v neposlední řadě i komunikaci s vlastníky a hospodáři. Více na zachranneprogramy.cz.

Karolína Šůlová

Prestížní cena IENE putuje letos do ČR

Prestížní mezinárodní ocenění IENE (Infra Eco Network Europe) za významný přínos při omezování vlivu dopravy na přírodu získal letos v lednu Václav Hlaváč z AOPK ČR.

Eliminaci vlivu dopravních staveb na migraci volně žijících živočichů se věnuje dlouhodobě, je jedním z hlavních tvůrců sítě migračně významných území a koridorů, které se staly základem pro vymezení biotopu vybraných zvláště chráněných druhů velkých savců v ČR. Účastní se řady mezinárodních projektů, je autorem či spoluautorem množství odborných článků, publikací a metodik. Příručka k omezování vlivu rozvoje dopravy na přírodu v karpatských zemích „Doprava a ochrana fauny v Karpatech“, na které se podílel, v roce 2020 zvítězila ve své kategorii v prestižní European Natura 2000 Award. Václav Hlaváč je také duchovním otcem a stěžejním autorem metodiky „Doprava a ochrana fauny v ČR“, která vloni vznikla ve spolupráci s ŘSD ČR, se společností CDV, v.v.i., Evernia, s. r. o. a HBH Projekt, s. r. o. O laureátovi si můžete více přečíst v medailonku, který vyšel v loňském prosincovém čísle tohoto časopisu. Gratulujeme.

Karolína Šůlová

Informační systém ochrany přírody registrován jako agendový informační systém veřejné správy

Na konci roku 2020 se Informační systém ochrany přírody (ISOP), který provozuje AOPK ČR, stal „registrovaným“ informačním systémem veřejné správy (ISVS). Stalo se tak schválením registrace ISOP v centrálním registru Ministerstvem vnitra ČR, jež je správcem Informačního systému o ISVS. Označením ISVS lze označit funkční celek nebo jeho část zabezpečující cílevědomou a systematickou informační činnost pro účely výkonu veřejné správy – § 2 písm. b) zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy (dále jen „zákon o ISVS“).

Od roku 2005 centrálně budovaný ISOP si za dobu provozu a vývoje získal celou řadu interních i externích uživatelů a postupně vytváří robustní znalostní bázi a podporu v mnoha agendách ochrany přírody. Oficiální registrace je jedním z milníků při rozvoji tohoto agendového informačního systému a plně zapadá do právě probíhajícího projektu jeho rozvoje.

Vedle výhod však samotná registrace přináší i některé významné povinnosti, např. povinnost vytvářet informační koncepci orgánu veřejné správy, řídit se Informační koncepcí České republiky a jejími navazujícími dokumenty, ucházet se o stanovisko MV (OHA) k projektu ISVS nebo povinnosti podle zákona č. 181/2014 Sb., o kybernetické bezpečnosti. Je také třeba se při správě a rozvoji tohoto systému řídit legislativními a metodickými povinnostmi, které ze zákona o ISVS vyplývají.

Co je to ISOP?

ISOP je provozovaný jako ucelený celostátní informační systém určený ke zpracování údajů o ochraně přírody a krajiny ČR. Zahrnuje agendy vyplývající ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Je vytvářen za účelem podpory výkonu státní správy, poskytování informací v oblasti ochrany přírody a krajiny, podpory vědy a výzkumu, tvorby politiky v oblasti ochrany přírody a krajiny, podpory péče o přírodu a krajinu. Zahrnuje tyto podřízené systémy: Nálezořáda databáze ochrany přírody, Evidence druhové ochra-

ny, Digitální registr ÚSOP, Evidence opatření péče o přírodu a krajinu a Jednotnou evidenci speleologických objektů. V nejbližším období bude v rozsahu dle zadání MŽP ještě rozšířen o modul Evidence obecné ochrany přírody a krajiny. Fyzicky se skládá z centrálního datového skladu s nadstavbou potřebného počtu webových aplikací, mapových služeb a portálového rozhraní určeného k prohlížení, vyhledávání dat a k odkazování na dílčí poskytované služby a aplikace.

A co je to ISOP2?

Množství dat, která AOPK ČR spravuje a poskytuje, je velké. Řada dat spolu rozmanitými způsoby souvisí a je i různě integrována. Prohloubit integraci do provázanějšího celku a přinést data blíže praxi by měl nový rozsáhlý projekt, který je veden pod akronymem ISOP 2 (celým názvem: „Sjednocení informační systém ochrany přírody ČR – nástroj podpory hodnocení stavu chráněných území a chráněných druhů /ISOP/). Spolufinancovám je Operačním programem Životní prostředí (OPŽP).

Cílem projektu je rozvoj jednotné a stabilní SW platformy stávajícího ISOP, který nově umožní efektivní evidenci vymezení chráněných území na úrovni eGovernmentu s vazbou na RÚIAN, plánování a evidenci realizace opatření péče o přírodu s podrobnou evidencí finančního čerpání, sledování stavu druhů a hodnocení vývoje významných přírodních fenoménů včetně zpřístupnění vybraných informací napříč sektorem ochrany přírody a odborné veřejnosti. Realizace projektu je proto důležitým předpokladem pro efektivní zavedení adaptivního managementu pro zvláště chráněná území. Informačním systémem bude mimo jiné technicky podpořena a standardizována metodická jednotnost při zpracování svěřených agend v rámci AOPK ČR a svým rozvojem zapadá do informační strategie rozvoje ICT služeb v resortu ŽP.

Jan Zárbynický

Názory a polemika

Uvnitř čísla přinášíme v rubrice Právo v ochraně přírody (str. 19) článek Vladimíra Many k připravované rekonstrukci stavebního zákona. Niže přikládáme další názory a stanoviska k tomuto tématu.

**Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR
Senátu Parlamentu ČR**

Výzva k návrhu nového stavebního zákona

Vážené poslankyně, vážení poslanci, vážené senátorky, vážení senátoři, obracíme se na Vás s touto **výzvou ohledně návrhu nového stavebního zákona**, který v září 2020 vláda předložila Poslanecké sněmovně.

Návrh nového stavebního zákona se zrodil v prostředí závažného střetu veřejných zájmů se zájmy soukromými. Jeho základem byl legislativní elaborát připravený Hospodářskou komorou ČR (HK ČR), tedy zájmovým podnikatelským svazem, který sdružuje mimo jiné největší stavební a developerské korporace v ČR. Tento elaborát vtiskl návrhu nového zákona koncepci, která do základů rozvrací promyšlený systém právní ochrany životního prostředí, jak se v ČR vytvořil po roce 1989.

Nová koncepce předpokládá, že se dotčeným správním orgánům v oblasti životního prostředí odejme významná část jejich působnosti týkající se výstavby a převede se na stavební úřady. Budou to tak stavební úřady, které mají napříště rozhodovat o odnětí zemědělské půdy ze zemědělského půdního fondu, o odnětí lesních pozemků z lesního půdního fondu, o kácení dřevin, o povolování výjimek ze zákazů týkajících se chráněných druhů rostlin a živočichů či dokonce o posuzování vlivů na životní prostředí. Všechny tyto oblasti mají být vyjmuty z řídicí a přezkumné působnosti Ministerstva životního prostředí (MŽP) a Ministerstva zemědělství (MZe) a mají být převedeny do řídicí a přezkumné působnosti Nejvyššího stavebního úřadu (NSÚ). V oblasti životního prostředí tak vznikne schizofrenní organizační model, v němž jednu a tutéž zemědělskou či lesní půdu budou chránit před neuváženou těžbou nerostných surovin či necitlivými zásahy proti škůdcům specializované orgány životního prostředí v čele s MŽP nebo MZe, zatímco před neuváženou výstavbou ji budou „chránit“ stavební úřady v čele s NSÚ.

Původní legislativní elaborát z dílny HK ČR v průběhu roku 2020 upravilo Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR), výše popsaná koncep-

ce však zůstala nedotčena. Některé z těchto úprav přinesly dílčí vylepšení. Jiné však původní model ještě více zkomplikovaly. **Největší pochybnosti vyvolává hybridní soustava stavebních úřadů:** v I. stupni mají v povolovacích řízeních rozhodovat stavební úřady obcí, zatímco ve II. a III. stupni mají rozhodovat stavební úřady státu. Přitom stavební úřady obcí nebudou mít v povolovacích řízeních samostatnou pravomoc posuzovat si otázky týkající se životního prostředí a v těchto věcech mají být odkázány na vyjádření nadřízeného krajského státního stavebního úřadu.

Nadto, vládou předložený návrh, a to i přes všechny úpravy a vylepšení ze strany MMR, je i nadále politickou reprezentací všeobecně považován za nedostatečný. **Proto se nyní připravují souběžně a nezávisle na sobě dva různé „komplexní pozměňovací návrhy“.** Jeden připravuje skupina poslanců pod vedením Martina Kupky. Druhý připravuje samo MMR. A to vše v době vrcholící epidemie koronaviru, nouzového stavu a jen 9 měsíců před volbami do Poslanecké sněmovny.

Ze všech těchto důvodů se domníváme, že výše popsany stav „tvorby“ nového stavebního zákona je obrazem naprostého legislativního zmaru, který má jen jedno rozumné řešení: vrátit předložený návrh zpět vládě s tím, že může být analytickým podkladem pro vypracování nového a lepšího návrhu po volbách do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2021.

Děkujeme za zvážení, v úctě
Podepsáno 101 akademiků (viz úplné znění ve webovém verzi na www.casopis.ochranaprirody.cz)

Národní parky (opět) v ohrožení

Poslanec Martin Kolovratník podal do Hospodářského výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (PSP) větší množství pozměňovacích návrhů k tzv. změnovému zákonu, který je projednáván společně s návrhem nového stavebního zákona. Změnový zákon mění v návaznosti na nový stavební zákon desítky platných právních předpisů, z nichž několik přímo souvisí s ochranou životního prostředí.

Pan poslanec mj. navrhuje, aby k povolení staveb v národních parcích (NP) a chráněných krajinných oblastech (CHKO) nebylo třeba souhlasu správy národního parku (v NP) nebo Agentury

Areal apartmánových domů v Horních Mísečkách v Krkonošském národním parku, postavený v roce 2004. Foto archiv Ekolist.cz

ochrany přírody a krajiny ČR (v CHKO). Například by tak bylo možné, aby v území vymezeném v platných územních plánech jako zastavitelná plocha bylo povoleno postavit prakticky cokoli, aniž by na to správy NP nebo AOPK měly vliv. Jednalo by se přitom o povolování nejen rodinných a bytových domů, ale také hotelů a penzionů, a dokonce i nových přehrad. Stačilo by pouhopouhé vymezení územním plánem, který schvaluje obecní zastupitelstvo.

V platných územních plánech v NP i v CHKO je mnoho lokalit, které jsou v rámci tzv. rozptýlené zástavby vymezeny jako zastavitelné plochy. Např. proto, že na pozemku stojí stará roubenka nebo tam na samotě nějaká usedlost stála v minulosti. Typické jsou takové lokality nejen v NP Šumava (známá je v tomto smyslu například lokalita Zhůří), ale i v CHKO Beskydy, Bílé Karpaty či Jeseníky. Neznamená to, že by na těchto lokalitách nemohla vyrůst nová stavba. Pouze to znamená, že tam nemůže vyrůst jakákoli stavba. Pokud by však prošel pozměňovací návrh poslance Kolovratníka, pak by od roku 2023 bez souhlasu správy NP nebo AOPK ČR na těchto lokalitách mohly vyrůst třeba pětipatrové apartmánové domy nebo jiné stavby, které do volné krajiny nepatří.

Povolování staveb bez souhlasu správy NP a AOPK ČR není jediný útok na oslabení

ochrany životního prostředí ze strany tohoto pana poslance. Navrhuje také, aby v případě záboru zemědělské půdy na ploše menší než 1 ha vůbec nemusel proběhnout proces tzv. odnětí ze zemědělského půdního fondu. Proces odnětí přitom určuje, za jakých podmínek lze zemědělskou půdu z pozemku odstranit, jak lze nakládat s cennou vrstvou ornice a jak má být případně v budoucnu provedena rekultivace takového pozemku. Současně také platí, že pokud nedojde k odnětí, nebude muset investor platit odvod do státního ani obecního rozpočtu. Nic z toho zřejmě pan poslanec nepovažuje za důležité. Jeho vzkaz je jasný – u jakýchkoli stavebních záměrů vyžadujících odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu do 1 ha se s ochranou půdy prostě nepočítá.

Uvedené dva pozměňovací návrhy nejsou jediné, které poslanec Kolovratník podal a které bezprostředně souvisí s ochranou životního prostředí. V naprosté většině případů se přitom jedná o návrhy, které v rámci mezirezortního připomínkového řízení přinesli a prosazovali zástupci Hospodářské komory ČR a které MŽP odmítlo. Ostatně i vládou schválený věcný záměr stavebního zákona jednoznačně deklaroval, že nedojde k oslabení ochrany veřejných zájmů. Ve výsledku se na tom shodla i vláda ČR, jež plně respektovala návrhy dohodnuté ministrem

ŽP a ministryní pro místní rozvoj, která návrh stavebního zákona v PsP oficiálně předkládá.

Nedivím se, že se Hospodářská komora ČR snaží na poslední chvíli uplatnit své neúspěšné návrhy přímo v PsP, je to ostatně její právo a ona tím prosazuje pouze zájmy svých členů (mezi něž patří i developerské společnosti) na maximalizaci jejich zisků. Divím se však, že jim v tom pomáhá poslanec, který tím jde nejen proti svým vlastním ministrům, ale proti vládnímu návrhu zákona jako celku.

**Vladimír F. Mana
(Vyšlo na Ekolist.cz)**

Česká komise pro UNESCO nesouhlasí s návrhem nového stavebního zákona a způsobem jeho projednávání

V lednu 2021 bylo v Hospodářském výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (PSP ČR), který byl určen jako garanční výbor k projednávání vládního návrhu nového stavebního zákona a doprovodného změnového zákona, načteno několik pozměňovacích návrhů, včetně komplexního pozměňovacího návrhu (KPN) předloženého skupinou koaličních poslanců a KPN předloženého několika opozičními poslanci z různých stran. K těmto návrhům měla dotčená ministerstva včetně Ministerstva životního prostředí (MŽP) v nepřiměřeně krátké lhůtě možnost zaslat Ministerstvu pro místní rozvoj své připomínky.

Až s odstupem dvou týdnů od načtení vládního KPN stavebního zákona byly v Hospodářském výboru PSP ČR načteny také pozměňovací návrhy k vládou předloženému doprovodnému změnovému zákonu, včetně několika zákonů resortu MŽP. V zákonu č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, který je již ve verzi vládního návrhu předložen ve značně kompromisní podobě, je mimo jiné navrhováno omezení některých kompetencí Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky (Agentury) a správ národních parků v zastavěném a zastavitelném území chráněných krajinných oblastí (CHKO) a národních parcích (NP) a naopak posílení pravomocí stavebního úřadu jako nového orgánu ochrany přírody. V případě schválení těchto návrhů by Agentura a správy NP ztratily de facto jedinou možnost dostatečně zajišťující ochranu krajinných hodnot ve fázi povolování a umisťování staveb v zastavitelném a zastavěném území,

která jsou nyní již vymezena, často bez regulativů či jen s minimálními regulativy odpovídajícími úrovni územního plánu, přičemž charakter sídel v CHKO zásadně ovlivňuje stav předmětu ochrany, kvůli kterému jsou CHKO vyhlášovány. I k těmto návrhům mohlo MŽP uplatnit své nesouhlasné připomínky vypracované s pomocí Agentury.

Současným stavem přípravy rekodifikace stavebního práva se opakovaně podrobně zabývala také Česká komise pro UNESCO, která je mezíresortním koordinačním a poradním orgánem vlády a jejími členy jsou zástupci příslušných ministerstev a významných institucí a organizací i odborníci působící v oblastech mandátu UNESCO, tedy vzdělávání, vědy, kultury a životního prostředí. Téma bylo projednáváno příslušnými odbornými sekcemi, Výkonným výborem i celou Českou komisí pro UNESCO.

Sekce pro kulturu a komunikaci a Sekce pro životní prostředí Česká komise pro UNESCO na společném lednovém zasedání probíraly jako jediný bod rekodifikaci stavebního práva a koordinaci společného postupu komise v dané věci. Výstupy tohoto jednání převzala celá Česká komise pro UNESCO a shrnula je ve dvou dopisech svého předsedy prof. PhDr. Stanislava Štecha, CSc., adresovaných ministryni pro místní rozvoj Ing. Kláře Dostálové a skupině opozičních poslanců, kteří navrhli vlastní, a k ochraně veřejných zájmů nejen v oblasti přírodního a kulturního dědictví výrazně přívětivější, KPN stavebního zákona.

Česká komise pro UNESCO se opakovaně jednoznačně ohradila proti obsahu návrhu stavebního zákona a způsobu jeho projednávání. Komise poněkolkráté konstatovala, že návrh zákona oslabuje ochranu veřejných zájmů v oblasti ochrany přírody a krajiny, půdního fondu stejně jako hmotného kulturního dědictví a jeho širšího prostředí a také ochranu lidských práv, přičemž průběh projednávání vytváří obavy z dalšího omezení nástrojů pro ochranu těchto veřejných zájmů. Komise pokládá za krajně nešťastné, že návrh stavebního zákona nebyl přidělen k projednávání Výboru pro životní prostředí PSP ČR, což lze také interpretovat jako snahu omezit o něm diskusi z hlediska ochrany přírody a krajiny, ochrany vod a zemědělské půdy před zastavěním. Česká komise pro UNESCO je rovněž znepokojena faktem, že souběžně s pozměňovacími návrhy zákona nejsou projednávány

pozměňovací návrhy příslušného změnového zákona, bez něhož nelze vyloučit další negativní dopady na ochranu zmíněných veřejných zájmů.

Komise trvá na tom, že diskuse nad tak komplexní a důležitou normou, jakou rekodifikace stavebního práva je, musí zahrnovat diskusi se všemi potenciálně dotčenými aktéry včetně nevládních organizací při zahrnutí ochrany práv jednotlivých občanů, kterých se realizace staveb podle nového stavebního zákona bude bezprostředně dotýkat, přičemž připomíná, že ochrana veřejných zájmů a respekt k právům jednotlivých občanů je jedním ze základních rysů demokratické společnosti. Česká komise pro UNESCO také důrazně upozorňuje na možný nesoulad předložených návrhů s Ústavou České republiky či s mezinárodně právními závazky, k nimž se Česká republika zavázala, a připomíná, že je jako oficiální poradní orgán vlády ČR připravena se do diskuse k rekodifikaci stavebního práva zapojit.

Jaromír Kosejka

Nové právní předpisy a další dokumenty v oblasti ochrany přírody a krajiny

(přehled vybraných aktualit za období prosinec–leden 2020/2021)

Zákon č. 403/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 416/2009 Sb., o urychlení výstavby dopravní, vodní a energetické infrastruktury a infrastruktury elektronických komunikací, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

S účinností od 1. 1. 2021 došlo k novele zákona č. 416/2009 Sb., o urychlení výstavby dopravní, vodní a energetické infrastruktury a infrastruktury elektronických komunikací (liniový zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „liniový zákon“), který upravuje postupy při přípravě, umisťování a povolování staveb dopravní, vodní a energetické infrastruktury a infrastruktury elektronických komunikací.

Spolu s novelou došlo i ke změně zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOPK“), ve kterém je nově zaveden institut tzv. jednotného závazného stanoviska v § 82a. Orgány ochrany přírody tak nově mají povinnost v případě záměrů podle liniového

zákona vydávat jednotné závazné stanovisko, ve kterém promítne všechny chráněné zájmy dle ZOPK. V případě, že bude třeba výjimky dle ZOPK, vyjádří se k tomu orgán ochrany přírody v jednotném závazném stanovisku a, lze-li povolit výjimku nebo stanovit odchylný postup, může současně stanovit další podmínky pro povolení výjimky nebo stanovení odchylného postupu.

Zákon č. 544/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
Novela zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vodní zákon“) zavádí ve vodním zákoně nový pojem vodní linie, kterým se rozumí kontinuálně propojená síť vodních toků a ostatních vodních linií, včetně částí vzdutých vodním dílem a přechodně zakrytých úseků.

Novela si klade za cíl pomoci boji se suchem a usnadnění procesů v případě sucha či nedostatku vody. Za tímto účelem se ve vodním zákoně vkládá nově hlava X, jež v § 87a definuje pojmy sucha (výkyv hydrologického cyklu, který vzniká zejména v důsledku deficitu srážek a projevuje se poklesem průtoků ve vodních tocích a hladiny podzemních vod) a nedostatku vody (dočasný stav s možným dopadem na základní lidské potřeby, hospodářskou činnost a životní prostředí, kdy v důsledku sucha požadavky na užívání vod převyšují dostupné zdroje vod a je nezbytné omezovat hospodaření s vodou a provádět další opatření). Krajské vodoprávní úřady mají povinnost vytvářet plány pro sucho a sledovat stav vod ve své územní působnosti. V případě nedostatku vody je pak možno svolat komisi pro sucho, která může omezit užívání pitné vody z vodovodů pro veřejnou potřebu, případně omezit či zakázat obecné nakládání s povrchovými vodami.

Účinnost od 1. 2. 2021

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 22/17 dne 2. února 2021, kterým ÚS zamítl ústavní stížnost na zrušení § 70 odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění zákona č. 225/2017 Sb., ve slovech „podle tohoto zákona“
Ústavní soud zamítl návrh skupiny senátorů na zrušení novely § 70 odst. 3 zákona

č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOPK“), které tzv. parkovou novelou s účinností od 1. 1. 2018 omezilo účast ekologických spolků pouze na řízení „podle tohoto zákona“ (tj. ZOPK). Stížnost spatřovala rozpor s čl. 35 odst. 1 Listiny základních práv a svobod o tom, že každý má právo na životní prostředí, a čl. 36 odst. 1 Listiny (právo domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu veřejné moci). Ústavní soud potvrdil již dříve vyslovený názor o tom, že čl. 35 odst. 1 Listiny se vztahuje primárně na fyzické osoby, které na rozdíl od osob právnických podléhají eventuálním negativním vlivům životního prostředí a tohoto práva se lze domáhat pouze v mezích zákonů, které toto ustanovení provádí v souladu s čl. 41 odst. 1 Listiny. Podstatou čl. 35 odst. 1 Listiny je přitom dle ÚS „závazek státu k ochraně proti zásahu do životního prostředí, dosahuje-li zásah takové míry, že znemožňuje realizaci základních životních potřeb člověka“.

Ústavní soud rovněž konstatuje, že ačkoliv spolky nebudou účastníky správního řízení dle ostatních předpisů (zejména stavebních), nezbavuje je to možnosti napadat taková rozhodnutí u správních soudů, neboť v souladu s § 65 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“) může žalobu podat „každý, kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen přímo nebo v důsledku porušení svých práv v předcházejícím řízení úkonem správního orgánu“. Jak uvádí ÚS: „To, zda ke zkrácení práv žalobce správním rozhodnutím došlo, nebo ne, není otázkou procesní legitimity, ale legitimity věcné, resp. otázkou důvodnosti správní žaloby.“ Možnost podání žaloby i jinou osobou než účastníkem správního řízení pak dlouhodobě potvrzuje i judikatura Nejvyššího správního soudu (např. rozsudek NSS ze dne 17. 4. 2014 č. j. 7 As 30/2014-26). S ohledem na to tak ÚS neshledal ani porušení čl. 36 odst. 1 Listiny.

Krom výše uvedeného ÚS rovněž konstatoval, že současná právní úprava rovněž není v rozporu s Aarhuskou úmluvou, neboť ani ta nezaručuje účast dotčené veřejnosti (spolků) ve všech řízeních, ale pouze ve vybraných případech vymezených v příloze I Aarhuské úmluvy. Přičemž tomuto požadavku je dostáno zákonem č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezení znečištění, o integrovaném registru

znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci) a zákonem č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), ve znění pozdějších předpisů.

Po provedení testu proporcionality tak ÚS dospěl k závěru, že předmětnou úpravou došlo k zúžení procesního aspektu uplatňování práva na příznivé životní prostředí dle čl. 35 odst. 1 Listiny, nicméně se nejedná o zásah do esenciálního obsahu tohoto ustanovení, a proto není dán důvod ke zrušení předmětného ustanovení.

Sdělení odboru druhové ochrany a implementace mezinárodních závazků MŽP o zajištění zpracování souhrnnů doporučených opatření pro evropsky významné lokality
Ministerstvo životního prostředí zajistilo v souladu s § 45c odst. 3 ZOPK zpracování souhrnnů doporučených opatření pro následující evropsky významné lokality: Bažiny, Bílé Karpaty, Byšičky, Česká Lípa – mokřad v nivě Šporky, Hluboký Kovač, Hubský-Strádovka, Hustířanský les, Chlumská stráň, Chrudimka, Janovické rybníky, Klíč, Krkanka-Strádovské peklo, Libouchecké bučiny, Malíkovická stráň, Manušické rybníky, Miroslavské kopce, Náměšťská obora, Nová Říše, Olšový potok, Opolenec, Plzeň – Zábělá, Pod Rudným vrchem, Ronov – Vlhošť, Rybník Smrkovák, Rychtářský rybník, Slatinná louka u Roudničky, Smečno, Stepní stráně u Komorán, Švařec, Zlaté Hory – Černé jezero, Žďár. Souhrny doporučených opatření byly zpracovány za účelem zachování nebo zlepšení dochovaného stavu předmětů ochrany v evropsky významných lokalitách.

Samotné souhrny doporučených opatření jsou uveřejněny na Portálu veřejné správy a stránkách ÚSOP (<http://drusop.nature.cz>).

Nařízení Komise (EU) č. 57/2021, kterým se mění příloha XVII nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezení chemických látek, pokud jde o olovo v brocích v mokřadech nebo v jejich okolí
Nařízení Komise aktualizuje přílohu č. XVII a omezuje užívání broků, u kterých je koncentrace olova rovna nebo vyšší než 1% ve vzdálenosti 100 m od vnější hranice mokřadu.

Účinnost 15. 2. 2023

Aktuality sestavuje Samostatné právní oddělení pro veřejnou správu AOPK ČR, kontakt: tomas.havlin@nature.cz

Recenze

Metodika zlepšování morfologického stavu vodních toků Tomáš Just a kol., 2020

Ochrana a zlepšování neutěšeného stavu naší říční sítě je bezesporu jedním ze základních témat ochrany přírody. Dobrý morfologický stav našich potoků a řek je klíčem k jejich správnému fungování, a to jak v době sucha, tak v době povodní. Jak našim vodním tokům a jejich nivám nejlépe pomoci a co přesně můžeme dělat, nám pomůže pochopit nová metodická publikace, která se jmenuje „Ochrana a zlepšování morfologického stavu vodních toků: Revitalizace, dílčí vodohospodářská opatření, podpora renaturačních procesů“ a která je dílem kolektivu autorů v čele s Tomášem Justem.

Metodika je rozsáhlá, má 362 stran, text metodiky je bohatě doplněn 330 barevnými fotografiemi (včetně fotografií ze zahraničních akcí) a 50 v-obrazeními. Jednotlivé kapitoly metodiky postupně rozkrývají a vysvětlují aktuální problematiku revitalizací a renaturalizací v České republice. Hlavními body a logickou kostrou knihy jsou: problematika přírodních vodních toků jako revitalizačních vzorů v první kapitole, návod, jak

postupovat při návrhu přírodě blízkého revitalizačního koryta ve čtvrté kapitole, akcent na samovolné zpřiroďování technických úprav říční sítě v kapitole osmé anebo třeba intravilánové revitalizace v kapitole desáté – to je jedno z velkých témat hlavního autora Tomáše Justa.

Metodika je na závěr doplněna o část s ukázkami 31 příkladů realizací investičních opatření od nás i z Německa či Rakouska – zemí, které jsou na špici evropských revitalizačních snah. Teorie z první části ožívá v druhé části v praktických příkladech, které celou problematiku názorně dokreslují.

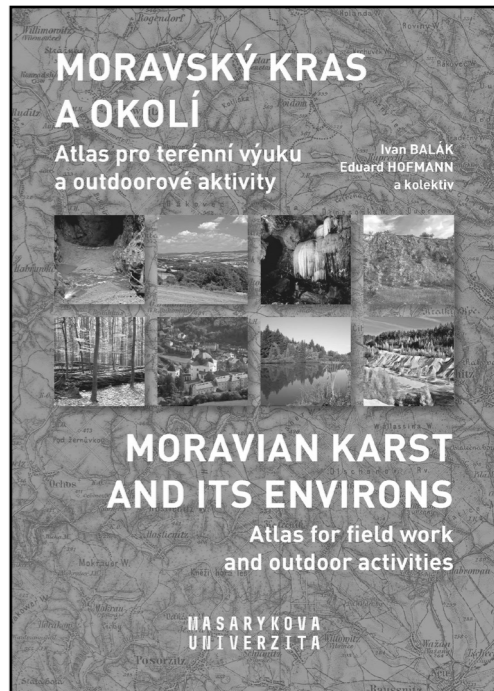
Výše uvedený suchý výčet parametrů díla ale neříká o knize zdaleka vše. Tomáš Just, jako autor velké většiny textu, je zkušený pisatel a svérázný myslitel v oboru. Jeho text je kovaný, a to jak po stránce odborné (problematika je pozoruhodně jemně nuancovaná), tak i jazykové. Just píše vlastním charakteristickým, velmi jadrným jazykem a neváhá osvěžit text neformálními výrazy a britkým humorem („Ano, bobr je striktní býložravec, nežere ryby ani tělesně slabší členy rybářských sdružení“), který čtenáře přinutí se občas pousmát, ale nic lepšího než čtenářskou zajímavost nelze kvalitnímu odbornému textu přát.

Dílo vyšlo v ediční řadě metodik AOPK ČR a vzhledem k obsahu, rozsahu i způsobu zpracování je výjimečné. Může se z něj těšit jak odborná, tak i laická veřejnost, je zdrojem praktických znalostí o našich tocích a ten, kdo jej pečlivě přečte, může o našich potocích a řekách hned začít uvažovat v hlubších a komplexnějších souvislostech. Celý kolektiv autorů udělal dobrou a záslužnou věc. Však si to naše v posledních sto letech těžce zkusíme toky zasloužit.

Jan Koutný

Ivan Balák, Eduard Hofmann a kol. – Moravský kras a okolí: Atlas pro terénní výuku a outdoorové aktivity

Moravský kras a okolí nově představuje Atlas pro terénní výuku a outdoorové aktivity, který vznikl na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Kromě tištěné verze je volně k dispozici ke stažení ve formátu PDF, což jistě výrazně rozšíří okruh uživatelů publikace. Podoba a obsah atlasu vycházejí z potřeb výuky budoucích

učitelů na PdF MU, nicméně publikace je určité vhodná i pro další zájemce o přírodu a krajinu Moravského krasu. Určitě by neměla chybět například v Domě přírody Moravského krasu či středních školách regionu.

Atlas tvoří dvě hlavní části. První přináší tematické mapy a charakteristiku oblasti v klasickém členění od geologie přes vegetaci či ochranu přírody po administrativní členění nebo kulturní památky. Mapy v měřítku nejčastěji 1 : 160 000 doplňuje text a obrazová dokumentace. Hlavní předností těchto map – vycházejících z běžně dostupných podkladů či mapových aplikací – je komplexní prezentace celé palety dat v jednotném designu a měřítku, což usnadní hledání vztahů a souvislostí mezi jednotlivými „krajinnými vrstvami“. Některé detaily u map však vzbuzují otázky, například proč stínovaný reliéf není použitý jako podklad i map vegetace a krajinného krytu (které s reliéfem bezesporu také souvisí)? Méně odbornou veřejnost (rozuměj nestudenty geografie) může od četby odrazovat text psaný klasickým odborným stylem – stejné množství informací by šlo bezesporu podat i přístupněji a zajímavěji.

Druhou část pak tvoří 56 listů topografických map v měřítku 1 : 20 000. S tematickou částí jsou například propojeny znázorněním mřížky listokladu v tematických mapách, což usnadňuje vyhledání tematických informací k daným místům. Podobně nápaditá jsou i dvě pravítka pro snadné měření vzdáleností, zeměpisných souřadnic či azimutů,

která jsou součástí publikace. Méně nápaditá je bohužel podoba map – celkově působí poměrně tmavě, typograficky chudě a styl použitých bodových značek dost zastarale. Hlavní otázkou však je, nakolik je v dnešní době mobilních mapových aplikací (s běžně dostupnými kvalitními mapovými poklady) prakticky využitelná taková topografická mapa, navíc rozdělená na desítky jednotlivých listů svázaných v knize. Pro použití v terénu a orientaci v širších vztazích by určitě byla užitečnější mapa na jednom listu (který by mohl být do knihy vložen složený); při použití standardnějšího měřítká 1: 25 000 by se rozměry příliš nelišil od některých turistických map.

Přes výše uvedené výhrady lze publikaci *Moravský kras a okolí: Atlas pro terénní výuku a outdoorové aktivity* Ivana Baláka a kolektivu doporučit všem, které příroda, krajina a prostorové souvislosti Moravského krasu zajímají.

Jan Miklín

Summary

Nožirová R.: The Králický Sněžník Mts. National Nature Reserve – 30 Years since its Declaration

In the Králický Sněžník Mts. territorial protection had begun on the Polish side. In 1954, the Śnieżnik Kłodzki Nature Reserve was established on the Králický Sněžník northern slope aiming at landscape protection and vegetation conservation and covering 181.24 hectares. Consequently, the Snieznicki Park Krajobrazowy/Landscape Park was declared across 28,800 hectares. The first efforts to protect and conserve natural values on the Czech side did not appear before the half of the 20th century. Only in December 1990, the National Nature Reserve (NNR) was established also in the Czech Republic and unique patterns of the area have been maintained there. Despite a dynamic development very close to the NNR and current building a watchtower on the Polish side the author believes that the Králický Sněžník Mts. remarkable natural values shall be preserved for the future generations.

Rothröckl T. & Hubený P.: The Šumava/Bohemian Forest Mts. and Podyjí/Thaya River Basin – 30 Years of National Parks as Seen by their Directors

1 / 2021 Ochrana přírody

Three decades ago, two seemingly geographically disparate worlds were established. Only time told that they have much in common. Both the National Parks actually harbour ecosystems located along the elevation gradient typical for the Czech Republic as a whole. The Podyjí/Thaya River Basin starts at 220m a.s.l. and reaches 536m a.s.l. while the lowest point of the Šumava/Bohemian Forest Mts. is situated at 560m a.s.l. and rises up to 1,378 n a.s.l. In cold ravines within the Dyje/Thaya River valley, organisms living on the Šumava/Bohemain Forest Mts. tops also occur, on screes of the Podyjí/Thaya River Basin there are small natural Norway spruce forests and European beech growths on slopes highly similar to those in the Šumava/Bohemian Forest Mts. The historical turnaround in 1989 had allowed to declare National Parks close to the border and to establish real cooperation with neighbouring National Parks, namely the Thayatal and Bayerischer Wald/Bavarian Forest Mts. NPs. It also provided natural and cultural values at previously marginalized sites and often forgotten areas with comprehensive protection and conservation including those for remarkable biological diversity and natural processes. “We are grateful to offer to people a performance of this national theatre of nature unbound,” say both Directors of the National Parks.

Zajíček P.: The Štramberk Karst – a Jewel of Nature near a Picturesque Town

In Moravia, the majority of karst areas consists of limestones and marbles created in the Paleozoic Era, except of isolated islets of the Mesozoic limestones occurring in eastern and southern Moravia. The latter also include the Štramberk Karst with some remarkable caves. In the best-known of them, the Šipka/Arrow Cave, the first evidence of settlement of Neanderthals on the Czech Republic’s territory was found. Within the Štramberk Karst, four small-size Specially Protected Areas have been declared, namely the Šipka/Arrow National Nature Monument, Kamenárka Nature Monument (NM), Vaňův kámen NM and the Štramberk NM. The area is criss-crossed by a network of visitor and educational trails. Due to picturesqueness of the historical town of Štramberk which is not intrusive among the natural sites, the Štramberk Karst is one of the most beautiful sites in Moravia.

Halešová T. & Kotyzová M.: Grassing the

Zone I in the Moravský kras/Moravian Karst Protected Landscape Area

The Moravský kras/Moravian Karst (Central Bohemia) is the most important karst area in the Czech Republic. In addition to underground karst phenomena, there also are aboveground ones including limestone pavements or sinkholes. The uniqueness of the area is confirmed by the only internationally protected underground wetland in the Czech Republic, *i.e.* the Podzemní Punkva/Punkva Subterranean Stream Wetland of International Importance/ Ramsar Site. The karst habitats need not only underground protection, but also that on the surface where particularly nitrates and pesticides from intensively used karst plateaux penetrated from. The substances contaminate groundwater used as a drinking water source and harbouring a lot of animals. Changes in management around sinkholes and above caves implemented in 2019 – 2020 resulted not only in positive shifts in farmland but they also significantly contributed to enhancing dripwater quality entering caves by leakages through the soil and rocks.

Mana V.: Bad Laws Are the Worst Sort of Tyranny

The quote of British conservative statesman Edmund Burke (1729 – 1797) definitely is an appropriate introduction to an essay on the new Building Act. Laws are like guns. they can protect people but they can be dangerous for them, too. Sometimes a purposively written law can turn against those who elaborated it and lobbied for it. Only the coming years shall show who the new Building Act will serve: whether it will be providing a quicker way to higher profits for financial groups and developers or to modernize the public infrastructure and to implement the European Green Deal in the Czech Republic. Moreover it also is possible that the current proposal shall become a legislative monster after having been approved by the Parliament, thus not helping anything but only damaging everywhere.

Komancová B.: The Public Helps to Identify Remarkable Trees in the Brdy Highlands

Pursuant to Act No. 114/1992 Gazette on Nature Conservation and Landscape Protection, as amended later, extraordinarily significant trees, their groups /clusters and alleys can be declared by a decision taken by the State Nature Conservancy authority as Memorial/Veteran

Trees. Although the exact criteria for selecting Memorial/Veteran Trees have not been set yet, it is assumed that these are individuals with magnificent size or age, prominent landscape dominants/landmarks, historically valuable woody plants or extraordinarily valuable introduced woody plants. The public can participate in identifying such trees in the Brdy Highlands (Central Moravia) through a simple mapping application. To date, about 18 months after making a database accessible to the public, more than 140 trees of various species and sizes have been gathered. Mapping remarkable trees has been continuing in the Brdy Highlands Protected Landscape Area – and the readers are welcomed also contribute to these efforts.

Flousek J., Romportl D. & Zýka V.: Shall We Go for Krkonoše/Giant Mts. Black Grouses with a Computer?

In studying ecological requirements of (not only) wild animal species, habitat modelling has been significantly applied using geoinformatics technologies, data gathered by remote sensing techniques and spatial analysis advanced methods. It aims at setting the landscape potential for permanent or temporary occurrence of such animal species and at assessing importance of individual environmental factors/drivers for their spatial distribution. Thus, habitat modelling currently is among the approaches often applied in conservation biology. The article deals with modelling factors related to the Black grouse (*Lyrurus tetrix*) occurrence in the Krkonoše/Giant Mts. (East Bohemia). The final recommendation feom the modelling is clear and for well-functioning National Park just trivial: to maintain the viable Black grouse population in the Krkonoše/Giant Mts. and Jizerské hory/Jizera Mts. by thoroughgoing protection and conservation of connectivity among sites/areas with habitats suitable for the above species and by avoiding further landscape fragmentation by disturbing structures and activities is just enough.

Zajíček P.: Jan Knies

160 years ago, an important Moravian teacher, researcher and explorer Jan Knies was born. He became famous thanks to writing some volumes of the publication *The Moravian History and Geography* and his archaeological and paleontological research carried out in many karst areas and at other sites in Moravia should also be mentioned. His findings and other exhibits

1 / 2021 Ochrana přírody

and showpieces were presented to the public in a small karst museum built on a plat owned by him at the township of Sloup in the Moravský kras/Moravian Karst. He left the outputs of his research, documentation and describing activities in a lot of articles, reprints, brochures and popular science/non-fiction publications. In addition to the above *The Moravian History and Geography*, the most significant contributions made by Jan Knies include a comprehensive article on the Punkva River and its karst tributaries published in 1909 and presenting a detailed map of supposed underground streams in the Moravský kras/Moravian Karst.

Pešout P.: Jan Roubal, a Pioneer in Conservation of Czech and Slovak Nature

In nature conservation Jan Roubal, a high-school teacher born at the township of Chudenic (West Bohemia), has been better known in Slovakia than in the Czech Republic. His extraordinary scientific activities in entomology, particularly studies on beetles (*Coleoptera*) and typical bugs (*Heteroptera*) have been many times described, assessed and published, most recently and in a comprehensive manner in monography by Stanislav Benedikt and Pavel Bezděčka in 2010. Moreover, Roubal’s contribution to nature conservation has not been published in *Ochrana přírody/Nature Conservation Journal* yet, except of a short note written by Jaroslav Veselý, one of the founders of nature conservation and landscape protection in the former Czechoslovakia, in 1956. Celebrating the 140 anniversary of the birth of Jan Roubal, the article pays off this debt. Jan Roubal passed away on October 23, 1971 and is buried in his hometown Chudenic.

Pavlíčko A.: A Look into Myanmar: Rediscovered Nature which Will Not Last Long

Contrary to Thailand frequently visited by tourists, more and more accessible Vietnam and recently popular Cambodia, Myanmar has been maintaining not only from Central European persons a magnificent magic of mysterious and in the past forbidden country in Southeast Asia with ancient Buddhist tradition. Although it mostly is located in the Oriental biogeographical region, also known as the Sino-Indian ones, the northern region is a part of the Palearctic, namely of the Himalayas. While lowlands, *e.g.* along the Irrawaddy River, are densely populated by humans, borderlands,

such as the Nat Ma Taung National Park, have been still displaying natural character. The coastal zones, *e.g.* on the Mergui Archipelago, have been affected by the increasing tourism industry, pollution and eutrophication. How long will be Myanmar’s nature for a long time closed to the rest of the world able to resist the growing globalization pressure has been a burning question.

Plesník J. & Pelc F.: Forest in the World: Current State, Changes and an Outlook

According to *The State of the World’s Forests 2020* report, published by the FAO, the world has a total forest area of 4.06 billion hectares (ha), which is 31% of the total land area. More than half of the world’s forests is in only five countries – the Russian Federation, Brazil, Canada, the U.S.A. and China. Earth has lost a net area of 178 million ha of forest since 1990, which is an area about the size of Libya. Moreover, the rate of net forest loss declined from 7.8 million ha per year in the decade 1990–2000 to 4.7 million ha per year in 2010–2020. Contrary to common consideration Africa had the highest annual rate of net forest loss in 2010–2020, at 3.9 million ha, followed by South America, reaching 2.6 million ha there. The rate of net forest loss has increased in Africa in each of the three decades since 1990, but it has declined substantially in South America, too, however, to about half the rate in 2010–2020 compared with 2000–2010.

An estimated 420 million ha of forest has been lost worldwide through deforestation since 1990, but the rate of forest loss has also declined significantly. In the most recent five-year period (2015–2020), the global annual rate of deforestation was estimated at 10 million ha, down from 12 million ha in 2010–2015. It is necessary to say that data provide information on deforestation, not on forest degradation. There is an estimated 726 million ha of forest in protected areas worldwide. Of the six world regions, South America has the highest share of forests in protected areas, at 31%. The area of forest in protected areas globally has increased by 191 million ha since 1990, but the rate of annual increase slowed in 2010–2020. The planet still has at least 1.11 billion ha of primary forest.

Kontakty na autory

Jiří Flousek

Správa Krkonošského národního parku
oddělení ochrany přírody
jflousek@krnap.cz

Tatána Halešová

ALS Czech Republic, s.r.o.
tatana@halesova@alsglobal.com

Tomáš Havlín

AOPK ČR, samostatné právní oddělení
pro veřejnou správu
tomas.havlin@nature.cz

Pavel Hubený

Správa NP Šumava
ředitel
pavel.hubeny@npsumava.cz

Běla Komancová

AOPK ČR, RP Střední Čechy
oddělení SCHKO Brdy
bela.komancova@nature.cz

Jaromír Kosejk

AOPK ČR
ředitel odboru obecné ochrany přírody a krajiny
jaromir.kosejk@nature.cz

Marie Kotyzová

AOPK ČR, RP Jižní Morava
oddělení SCHKO Moravský kras
marie.kotyzova@nature.cz

Jan Koutný

AOPK ČR, RP Olomoucko
oddělení péče o přírodu
jan.koutny@nature.cz

Vladimír Mana

Ministerstvo životního prostředí ČR
náměstek pro řízení sekce státní správy
vladimir.mana@mzp.cz

Vladimír Mikeš

AOPK ČR
oddělení ochrany krajiny
vladimir.mikes@nature.cz

Jan Miklín

AOPK ČR
RP Jižní Morava
jan.miklin@nature.cz

Radislava Nožířová

AOPK ČR, RP Východní Čechy
oddělení SCHKO Železné hory
radislava.nozirova@nature.cz

Zdeněk Patzelt

časopis Ochrana přírody
šéfredaktor
Patzelt.Zdenek@seznam.cz

Alois Pavlíčko

AOPK ČR
oddělení sledování stavu druhů živočichů
alois.pavlicko@nature.cz

František Pelc

AOPK ČR
ředitel
frantisek.pelc@nature.cz

Pavel Pešout

AOPK ČR
ředitel sekce ochrany přírody a krajiny
pavel.pesout@nature.cz

Vlastimil Pilous

Správa Krkonošského národního parku
vlpilous@seznam.cz

Jan Plesník

AOPK ČR
vedoucí oddělení mezinárodní spolupráce
jan.plesnik@nature.cz

Lubomír Příbyl

Správa jeskyní ČR
ředitel
pribyl@caves.cz

Dušan Romportl

Přírodovědecká fakulta UK
katedra fyzické geografie a geoekologie
dusan.romportl@natur.cuni.cz

Tomáš Rothrockl

Správa NP Podyjí
ředitel
rothrockl@nppodyji.cz

Karolína Šulová

AOPK ČR
vedoucí oddělení práce s veřejností
karolina.sulova@nature.cz

Petr Zajíček

Správa jeskyní ČR
zajicek@caves.cz

Jan Zarybnický

AOPK ČR
ředitel odboru informačního systému ochrany přírody
jan.zarybnicky@nature.cz

Vladimír Zýka

Přírodovědecká fakulta UK
katedra fyzické geografie a geoekologie
vladimir.zyka@natur.cuni.cz